

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/42283>

Please be advised that this information was generated on 2017-12-06 and may be subject to change.

De taal van de regio Heeft de streektaal een toekomst?

R. van Hout en T. van de Wijngaard

De bijdragen in deze bundel gaan in op de taalpolitieke situatie van de dialecten en streektalen in Nederland. Dat roept onmiddellijk vragen op. Waarom in Nederland en niet in het Nederlandse taalgebied? En wat is het verschil tussen streektalen en dialecten? En waarom zou er sprake moeten zijn van een streektaalbeleid? Met welk doel en wat is het nut? Vragen te over en dat maakt meteen duidelijk waarom het nodig gevonden werd om een streektaalconferentie te organiseren. En tamelijk onbescheiden ging dat onder de titel van de *Eerste Nationale Streektaalconferentie*, een stevig begin van een langere reeks, want dat is de bedoeling. De conferentie vond plaats op 16 juni 2006 in de Statenzaal van het Gouvernement aan de Maas in Maastricht.

De conferentie had tot doel om een kleurrijke mengeling van personen, kennisbronnen, opvattingen en interesses tot stand te brengen. Waarom een mengeling? We hebben scherpere, betere en misschien zelfs nieuwe inzichten nodig in wat ons te doen staat met de streektaal, met onze dialecten. Lange tijd bestond het idee dat de dialecten zichzelf overleefd hadden. Het gaat om cultureel erfgoed, het niet-materiële weliswaar, dat uiteraard vastgelegd moet worden om latere generaties te laten weten hoe ooit de vanuit de verre middeleeuwen overgeleverde taalvariëteiten klonken. Dialecten verdienen respect en wellicht enige nazorg, maar uiteindelijk zullen ze het loodje leggen vanwege de druk van cross-nationale communicatievormen en

globale netwerken die horen bij de moderne samenleving. De moderne samenleving zou het gemak kennen van een enkele wereldtaal, gelukkig niet het totalitaire Newspeak van Orwell, maar wel zo iets als Global English.

Maar de keuzes blijken anders te liggen. Een verenigd Europa moet een meertalig Europa worden. En bij Europese meertaligheid vanuit Nederlands perspectief komt vooral de nationale standaardtaal in zicht. Het is duidelijk dat de trots van de Nederlanders op hun taal het voorbije decennium is toegenomen, vooral ook als symbool van het Nederlanderschap. Wie zich in Nederland wil vestigen zal Nederlands moeten spreken en er is ook al gezegd vanuit politieke hoek dat de taal van de straat het Nederlands moet zijn. Dan voelen wij en zij, de immigranten, zich pas echt thuis, zo luidt de opvatting. Het Nederlands is de pijler geworden van de integratie.

Is het dan wel zo realistisch om het over de streektaal en de dialecten te willen hebben? Staan we met de regiogebonden taalvariëteiten niet met onze rug naar de toekomst? In de retoriek van een verenigd Europa vervult de regio een katalyserende rol. Natiestaten en grenzen vervagen ten gunste van de dynamiek van de regio's. Wat wordt de taal van die regio's? Die vraag wordt in Nederland zeker niet op nationaal niveau gesteld. Landelijke politici hebben door de bank genomen geen enkele belangstelling voor de taalvariëteiten van de regio, ook niet als we daar het Fries bij zouden willen rekenen. De nationale politiek heeft eigenlijk per toeval het Nedersaksisch en het Limburgs erkend als streektaal volgens het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden*. In de eerste officiële versie van dat Handvest wordt niet gesproken van regionale talen, maar van streektalen. Vandaar dat deze twee begrippen in de Nederlandse discussie door elkaar lopen. In de Engelse versie wordt ge-

sproken van *regional languages*, maar aanvankelijk heeft iemand bedacht dat die aanduiding in het Nederlands het best vertaald kon worden met streektaal. Berouw komt na de zonde, zo leek het wel. De Taalunie kwam in het geweer en misschien mag het in dat verband vooral een Belgische zorg genoemd worden vanwege de eigen taalsituatie en omdat de erkenning van regionale talen een bron van conflicten zou kunnen opleveren in de context van de Belgische taalpolitiek. De Taalunie heeft beargumenteerd waarom de erkenning niet had mogen plaatsvinden, maar er was geen politicus die de vingers wilde branden aan het intrekken van de erkenning van het Limburgs en het Nedersaksisch. Vervolgens wilde Zeeland erkenning van het Zeeuws. Het bleef lang stil in Den Haag. Uiteindelijk kwam er een brief van minister Remkes die onderwerp zou kunnen zijn van een diepgaande tekstanalyse. Feitelijk werd aan het Zeeuws de erkenning onthouden, omdat het geen anderstalig grensland heeft zoals de Nedersaksen en de Limburgers dat wel hebben. Wetenschappelijk snijdt de argumentatie van Remkes geen hout, maar dat doet er in politieke zin niet toe. Het gaat in de politiek vaak niet om gelijk hebben, maar om gelijk krijgen.

Dat laatste moeten we ons blijkbaar steeds realiseren, ook al om af te wegen wat telt of niet telt. Natuurlijk sluit het niet erkennen van een regionale taal niet uit dat de betrokken overheden allerlei steun kunnen geven aan de betrokken taalvariëteiten. Die steun kan zelfs substantieel zijn zoals de provincies Zeeland en Noord-Brabant laten zien. Formele erkenningen bieden evenwel de zekerheid van een verankering over een langere periode. Ze verschaffen de stabiliteit die een voorwaarde is voor een streektaalbeleid met een langere adem. De meningen op dit punt verschillen overigens, zoals de bijdrage van K. Jaspaert en S. Kroon in deze bundel laat zien. Zij keren zich niet tegen de dialecten, maar wel tegen een beleid dat de dialecten

ten een in hun ogen verkeerde, formele plaats geeft. Dialecten worden gebruikt in de dagelijkse, informele communicatie, ze vervullen daarin een wezenlijke rol en in die functie ligt ook hun sterkte. Door de dialecten te formaliseren komen ze in concurrentie met het Standaardnederlands te staan en de auteurs betwijfelen of de dialecten deze concurrentie zullen kunnen winnen.

Hoe zit het nu met de politieke partijen en opvattingen over taalvariatie en streektaalen? Dat is een uiterst ingewikkelde gelegenheid die we hier niet verder willen ontrafelen. In verkiezingsprogramma's is in ieder geval nauwelijks iets over streektaal terug te vinden. Het meest expliciet is het CDA. In hun 'verkiezingsprogram 2006-2011' staat het als volgt geformuleerd:

De Friese taal en cultuur is, zoals ook het Nederlands, officieel erkend in Europees verband. Streektaalen zijn een levend erfgoed die net als de streek-eigen volkscultuur gekoesterd dienen te worden. Daarvoor is aandacht nodig in het onderwijs en onderzoek, in de media en bij de overheden.

Niet alles wordt duidelijk in de gekozen formuleringen, maar het positieve punt is dat er expliciet aandacht is voor de streektaalen en misschien is het maar goed ook dat er nadrukkelijk niets wordt gezegd over erkenning en niet-erkenning. Daarmee wordt niemand buitengesloten. Hoe kunnen we nu een en ander concretiseren in onderwijs en onderzoek, in de media en bij de overheden? Als we echt iets willen, dan hebben we doelstellingen nodig die breed gesteund worden, met scherpe contouren en een helder perspectief op middellange termijn. En vervolgens moeten de doelstellingen worden bereikt via weloverwogen en uitgesponnen strategieën, uitgewerkt in een streektaalbeleid. Een beleid inzake taalverscheidenheid en taal-

variatie heeft wellicht alleen een kans van slagen wanneer er enige eenstemmigheid doorklinkt in het beleid, in de verschillende betrokken provincies, en op het landelijke niveau. Er is ook een gezonde dosis realisme nodig, maar het voorbeeld van het Luxemburgs, waarover J. Braun in deze bundel bericht, laat zien dat bevologenheid en idealisme ook een plaats verdienen. Zonder een sterke ideologie had het Fries bijvoorbeeld nooit de status kunnen bereiken die het nu heeft.

De sprekers op de *Eerste Nationale Streektaalconferentie* waren dan ook gekozen vanwege hun taalpolitieke belang ofwel het taalpolitieke belang van hun standpunten. Het bracht ook politieke vertegenwoordigers bijeen van de drie zuidelijke provincies. Hun bijdragen geven inzicht in de situatie van Zeeland (W. van Gelder), Noord-Brabant (W. Luijendijk) en Limburg (O. Wolfs). Mw. O. Wolfs, de gedeputeerde van cultuur van de provincie Limburg, was de gastvrouw van de conferentie in het Gouvernement. Zij beschrijft in haar bijdrage het verleden en de toekomst van het Limburgse streektaalbeleid, waarbij ze tevens ingaat op de doelstellingen van de conferentie.

De directe aanleiding voor het organiseren van de *Eerste Nationale Streektaalconferentie* was het afscheid van Pierre Bakkes als de eerste streektaalfunctionaris van de provincie Limburg. Met zijn afscheid kwam nadrukkelijk de vraag op tafel of de provincie Limburg verder wilde investeren in streektaalbeleid. Het politieke antwoord, het antwoord van de beleidsmakers, was positief (zie de bijdrage van O. Wolfs). In de discussies rondom de continuering van het streektaalbeleid kwam echter stevast naar voren dat de contacten tussen de verschillende betrokken groeperingen onvoldoende waren. Hoe kunnen politici, wetenschappers, ouders, onderwijsgevers, streektaalsprekers en beleidsuitvoerders met elkaar in contact komen? De *Eerste Nationale Streektaalconferentie* kan daar een aanzet voor leveren.

De conferentie werd georganiseerd door de Raod veur 't Limburgs en Bureau Streektaal Nederlands-Limburg, ondergebracht bij het Huis voor de Kunsten Limburg, in samenwerking met de Provincie Limburg. Zoals de sprekers op die dag belichten de bijdragen in deze bundel de vele facetten van de streektaal: streektaalstimulering (streektaal als thuistaal, streektaal als tweede taal), streektaalcultuur, streektaalgebruik in officiële situaties (provinciale staten, gemeenteraden), streektaal op radio en tv, streektaal in het onderwijs, streektaal in grensregio's. Ze belichten bovendien de verschillende perspectieven (lokaal/gemeentelijk, provinciaal, nationaal en Europees, en, als voorbeeld, als casus, het Luxemburgs).

In de toekomst van de streektaal keert telkens Europa weer terug. Het Europese perspectief komt het meest nadrukkelijk aan de orde in de bijdrage van Van Nistelrooij. De rol van de regio's komt daarbij uiteraard ook aan bod. In de nieuwe Europese en nationale verhoudingen stelt de culturele dynamiek van de moderne samenleving ons voor nieuwe vragen. In Nederland is popmuziek in het dialect zeer populair, regionale accenten worden actief ingezet in reclamecampagnes en de Twentse streeksoap is een ongekend succes. Er is behoefte aan lokale media en aan microcasting. In het informele SMS- en internet-verkeer wordt geschreven in het dialect. Er verschijnen vele boeken over de regionale geschiedenis en de regionale en lokale scheurkalenders zijn nu bijna overal te vinden. In deze context van ontwikkelingen is er een plek voor de taal van de regio en een eigentijds streektaalbeleid zal hierop actief in moeten haken.

In 2007 is de erkenning van het Limburgs als streektaal tien jaar oud. Er is een toekomst voor die Limburgse streektaal, zoals ook blijkt uit de bijdragen van de Limburgse politici aan de pannediscussie die op de conferentie heeft plaatsgevonden onder

leiding van F. Pollux. In die discussie kwamen ook vertegenwoordigers van andere delen van het Nederlandse taalgebied aan bod. We hebben een bondig verslag van deze discussie in deze bundel opgenomen. Die toekomst blijkt eveneens uit de rol en de werkzaamheden van de Raod veur 't Limburgs die aan het eind van deze bundel worden toegelicht door L. Heijenrath.